

Mirosław Kisiel

Integracja elementów sztuki w edukacji artystycznej

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (24-25), 316-327

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Integracja elementów sztuki w edukacji artystycznej

Współczesna edukacja wiąże nadzieje ze sztuką, wcześniej łączoną z doskonałością i pięknem, a od czasów romantyzmu uważaną za najważniejszą bądź przynajmniej szczególnie ważną dziedzinę działań człowieka, szansę postępu ludzkości i uszczęśliwienia świata, rozwoju postaw twórczych, realizowania autentycznej wolności¹. Współcześnie jesteśmy świadkami nowych ujęć i doświadczeń obcowania ze sztuką nowoczesną, która niejednokrotnie szokuje, wywołuje zaskakujące reakcje, wzbudza kontrowersyjne emocje.

Obserwując świat, środowisko bliższe i dalsze człowieka nie sposób zauważyć, że opierają się one na wzajemnych zależnościach przyczynowo-skutkowych. Człowiek jest częścią natury i czuje potrzebę łączenia wiedzy z różnych dyscyplin, by stworzyć w swej świadomości „jeden obraz wiedzy”². W. Tatariewicz istotę integracji upatruje w wielowymiarowym przekazywaniu wiedzy teoretycznej, kształtowaniu wiedzy o sztuce i myśleniu człowieka w drodze wtórnego łączenia w jeden obraz świata nauki czy kultury³. Zacierające się granice między różnymi dyscyplinami nauki i między rodzajami sztuki tworzą nowe związki na ich pograniczu. Celem poznania otaczającego świata kultury i sztuki, dla młodego człowieka, staje się znajomość związków, które je łączą oraz praw, które nimi rządzą.

Rozważania na temat *Ideji integracji sztuki w edukacji artystycznej rozpocznie myśli G.C. Argan'a „We wszystkich epokach i kulturach istniało pragnienie tworzenia sztuki: powstawały różne kategorie artystów posiadających własne reguły i statuty; instytucje publiczne promowały twórczość, a dzieła sztuki zaczęto gromadzić w muzeach. Nie można wyczerpująco przedstawić jakiegokolwiek epoki bez jednoznacznego odwołania się do sztuki tej epoki, która podobne jak nauka, była niezbędnym i istotnym składnikiem panującego systemu”*⁴.

¹ E. Rogalski, *Muzyka w pozaszkolnej edukacji estetycznej*, Bydgoszcz 1992, s. 15.

² J. Uchyla-Zroski, *Promuzyczne zachowania młodzieży w okresie dorastania i ich uwarunkowania*, Katowice 1999, s. 51.

³ W. Tatariewicz, *O integracji sztuki*, Warszawa 1978, s. 97.

⁴ R. Ossowski, *Wychowanie przez sztukę w dobie cywilizacyjnych zmian*, [w:] *Profil kształcenia nauczycieli muzyki dla potrzeb szkoły ogólnokształcącej*, red. E. Rogalski, Bydgoszcz 1997, s. 15.

Muzyka w pryzmacie idei integracji sztuki

Początków integracji należy upatrywać w prastarej sztuce greckiej, rozumianej, jako połączenie sztuk plastycznych architektury, rzeźby, malarstwa. Kolejny przykład działań integrujących stanowiło połączenie w teatrze greckim słowa, gestu, poezji, muzyki, tańca w jedno widowiskowe przedstawienie („trójjedyną choreę”). Próbką integracji, patrząc przez pryzmat kart historii, są misteria średniowieczne, obrzędy liturgii chrześcijańskiej – jako współdziałanie słowa, gestu i muzyki, strojów liturgicznych, barwy i kształtu architektury oraz opera nowożytna gdzie urzeczywistniła się integracja muzyki instrumentalnej i śpiewu⁵.

W okresie romantyzmu artyści poszukiwali nowych środków wyrazu. Kompozytorzy i malarze inspirowali się poezją, tekstami literackimi, sztuką ludową, aby dzieło cechował autentyzm i nastrój, który budził w odbiorcy gamę uczuć i przeżyć. Przykładem może być twórczość F. Schuberta, który napisał wspaniałe, pełne liryzmu pieśni do wierszy J. W. Goethego i H. Heinego (*Król olch* op. 1 DV 328). Muzyka F. Chopina, zwłaszcza mazurki, będące stylizacją muzyki ludowej (*Mazurek a-moll* op. 7, nr 2) zostały tchnięte poezją i uczuciem. Wielu twórcom „paleta dźwiękowa” umożliwiła barwną ilustrację życia człowieka, jego myśli, uczuć oraz trosk codziennego życia⁶. W epoce neoromantyzmu „program” stał się przejawem integracji. Do dzieł wprowadzono motywy przewodnie, stanowiące odpowiedniki treści literackich, konkretnych osób, sytuacji czy zdarzeń (*Uczeń czarnoksiężnika* – poemat symfoniczny P. Dukas’a). Twórcy zaczęli stosować wyszukaną kolorystykę i dążyli do osiągnięcia ciekawego brzmienia orkiestry, starając się przy tym, jak najwierniej i najkunsztowniej oddać nastrój i zdarzenie, będące tematem utworu⁷. Innym przykładem łączenia muzyki i poezji jest suita orkiestrowa E. Grieg’a *Peer Gynt* do dramatu H. Ibsena. Po obejrzeniu wystawy prac malarskich swojego przyjaciela W. Hartmana, M. Musorgski komponuje *Obrazki z wystawy*, które w układzie na fortepian oraz orkiestrę zyskują sławę na całym świecie. W omawianym okresie ze szczególną siłą opowiadano się za wewnętrzną jakością sztuki, integracją malarstwa, muzyki i poezji⁸.

Interesującym przykładem integracji sztuk w muzyce jest twórczość R. Wagnera⁹. Lansował on ideę zespolenia muzyki i poezji w swoistą „sztukę syntetyczną”, która - w myśl kompozytora – miała być „sztuką przyszłości”, zrealizowaną w dramatach muzycznych *Pierścień Nibelunga*, *Złoto Renu*, *Walkiria*, *Zygfryd*, *Zmiercz bogów*. Kompozytor sam pisał libretta do swoich dramatów

⁵ J. G. Landels, *Muzyka starożytnej Grecji i Rzymu*, przeł. M. Kaziński, Kraków 2003, s. 129.

⁶ B. Śmiechowski, *Z muzyką przez wicki i kraje*. Historia muzyki, Warszawa 1993, s. 192.

⁷ B. Schaeffer, *Dzieje muzyki*, Warszawa 1983, s. 353.

⁸ J. Uchyla-Zroski, *Promuzyczne zachowania młodzieży w okresie dorastania i ich uwarunkowania*, ... s. 52.

⁹ Chomiński J., Wilkowska-Chomińska K., *Historia muzyki*, PWM, Warszawa 1989, s. 155.

muzycznych, reżyserował je i tworzył do nich muzykę, a stworzony przezeń teatr w Bayreuth stał się prawdziwą „świątynią sztuki”.

Wzorując się na malarskiej działalności impresjonistów francuskich C. Debussy zapoczątkował impresjonizm w muzyce. Rezygnując z wyraźnej linii melodycznej, zestawiał akordy w określone brzmieniem „barwne plamy”. Posłużył się w tym celu tak, jak na przykład w poemacie *Popołudnie fauna*, szeroką paletą kolorystyki orkiestrowej i realizował swoje prekursorskie pomysły¹⁰.

Muzykę XX wieku cechuje wielość stylów i konwencji artystycznych, między innymi dodekafonia, technika serialna, punktualizm, aleatoryzm i collage. Każdy ze współczesnych twórców realizuje się w wybranej technice komponowania. Odmierna ich treść i zakres stanowi podłoże integracji, a własności kolorystyki dźwiękowej pełnią w dziełach najważniejszą funkcję, często korespondując ze sztukami plastycznymi (A. Webern – *Cztery utwory na skrzypce i fortepian* op. 7). Innym przykładem integracji treści pozamuzycznych w sztuce jest twórczość J. Cage’a (*Music Wolk* – na fortepian preparowany i odbiornik radiowy). Uzyskał on różnorodność dziedzin artystycznych, między innymi poprzez malarstwo, taniec, film oraz recytacje poetyckie¹¹.

Współcześnie zauważa się odmienną w tradycyjnym uprzystępnianiu sztuki młodym odbiorcom. Programy upowszechnienia tradycyjnych gatunkowo dzieł starają się odtworzyć ich kontekst kulturowy, przybliżyć sytuację estetyczną, w jakiej i dla jakiej powstały. Muzea stosują teatralizację wnętrza i sytuacji, w których „statycy” w strojach z epoki, odpowiednio „odgrywają” rekwizyty i przestrzenie, symulując doświadczenie sprzyjające głębszemu przeżywaniu prezentowanych eksponatów. Formy typu „światło i dźwięk” weszły już na trwałe w scenariusze popularyzacji znaczących kulturalnych miejsc¹². Bardzo często są to koncerty w starannie budowanej scenerii, precyzyjnie zaaranżowanej ze względu na doznania wielu zmysłów (Vangelis – *Odyssey Papathanasion*, M. Biliński – *Przyjaciel Wesolego Diabła*). Przytoczone przykłady są dowodem integracji, istnienia tzw. pogranicza. Nie można zapominać, że pojawiająca się w kontekście tradycyjnej klasyfikacji sztuki kategoria kiczu (mass media, multimedia, reklama, graffiti), które oznacza łatwość wywoływania wrażeń i emocji, często przez zwielokrotnienie środków¹³. Od czasu do czasu pojawiają się dzieła kontrowersyjne, wręcz szokujące swoim przesłaniem współczesnego odbiorcę.

Sztuka na przestrzeni wieków uległa nieustannym przemianom, powstawały nowe dziedziny i zjawiska oraz modyfikacjom ulegały dziedziny podstawowe.

¹⁰ R. Sherman, P. Seldon, *Muzyka klasyczna dla zółtodziobów*, przeł. P. Kwiatkowski, Poznań 2000, s. 227.

¹¹ T. A. Zieliński, *Style, kierunki i twórcy muzyki XX wieku*, Warszawa 1981, s. 172.

¹² K. Olbrycht, *Rola integracji sztuk w edukacji kulturalnej*, [w:] *Muzyka w edukacji i wychowaniu*, red. H. Danel-Bobrzyk, Katowice 1999, s. 30.

¹³ I. Chyła-Szypułowa, *Integracja sztuk w dydaktyce recepcyjnej*, „ISME” 2000 nr 1, s. 61

Współcześnie intermedia dają początek nowym syntetycznym walorom artystycznym. Powszechna obecność audiowizualności w dzisiejszej kulturze, sztuczność szywnego rozdzielania różnych dyscyplin sztuki, programowe bazowanie w mediach na wrażeniach szybkich, nie podlegających refleksji, uniemożliwiających skupienie, narzucają edukacji uwzględnienie problemu integracji sztuk i ich środków oraz wskazywanie dokonań szczególnie wartościowych. Stąd, ważnym staje się kształcenie u młodzieży „uważności” w kontakcie ze światem, nastawienia na bogactwo jego jakości, skupienia na doznaniu, kontemplacji pozwalającej przekroczyć granice wrażeń powierzchownych, przypadkowych¹⁴.

Problem integracji różnych treści poznawczych

Problem integracji różnych treści poznawczych i form przekazu stale powraca w rozważaniach badawczych (I. Wojnar, W. Tatrkievicz, S. Szuman, M. Przychodzińska, A. Trojanowska). Integracja jest terminem często używanym w pedagogice jako określenie tego, co zwykliśmy nazywać „połączeniem” czy „zespoleniem” w określonej całości¹⁵.

K. Olbrycht przywołuje dwa nurty integracji w obrębie sztuki¹⁶. Jeden obejmuje poszukiwania zakładające samodzielność poszczególnych sztuk, których oddziaływanie wzmacniane jest bądź to środkami innych dyscyplin i gatunków, bądź konkretnymi dziełami wzajemnie się interpretującymi, wzmacniającymi swoją ekspresję, sugerującymi sposób rozumienia i przeżywania. Ten nurt występuje w praktyce edukacyjnej najczęściej (np. słuchanie muzyki przy świetle świec bądź z równoczesną prezentacją przeźroczy z reprodukcjami malarstwa, malowanie z muzyką w tle bądź jej ilustrowanie czy przekładanie na formę plastyczną). Drugi nurt obejmuje poszukiwania nowych form posługujących się środkami różnych sztuk, doznaniem różnych zmysłów równocześnie, prowadzących do pierwotnego, całościowego doznania. Nurt ten rzadko występuje w działaniach edukacyjnych, choć jego manifestacje otaczają współczesnego człowieka coraz częściej (film, reklama, multimedia, rzeczywistość wirtualna).

M. Płomiński dostrzega różne płaszczyzny integracji¹⁷. Odnosząc swoje spostrzeżenia do form wychowania muzycznego (śpiewu, ćwiczeń mowy, ruchu z muzyką, gry na instrumentach muzycznych, percepcji muzyki, twórczości muzycznej), a także do łączenia tych form z innymi przedmiotami edukacji. Intencją

¹⁴ W. Włodarczyk, *Sztuka drugiej połowy XX wieku*, Warszawa 1996, s. 37.

¹⁵ J. Tokarski (red.), *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1965, s. 309.

¹⁶ K. Olbrycht, *Rola integracji sztuk w edukacji kulturalnej*, s. 26.

¹⁷ M. Płomiński, *Uwagi o integracji w wychowaniu muzycznym*, [w:] *Z teorii i praktyki wychowania muzycznego*, red. H. Dancel-Bohrzyk, Katowice 1997, s. 98.

powyższych działań jest pobudzenie aktywności umysłu dziecka oraz kształcenie ogólnego rozwoju jego wyobraźni.

Jednoczenie zmysłów w odbiorze rzeczywistości

Synestezja oznacza wrażenie połączone, zjednoczone. Synestezja powstaje wówczas, gdy pobudzenie jednego z receptorów wywołuje równoczesne pobudzenie innego¹⁸. Połączenia mogą dotyczyć wszystkich zmysłów, można więc „słyszeć” kolory, „smakować” dźwięki. Istnieje zjawisko widzenia barw lub kształtów pod wpływem dźwięków muzyki, głosu ludzkiego lub określonego hałasu. Doznania słuchowe synestetyków są związane ze wszystkimi najważniejszymi rodzajami wrażliwości ludzkiej¹⁹. Dźwięki mogą być odbierane jako barwy, kształty, w określony sposób uformowana przestrzeń, smaki i zapachy. Najpowszechniejszym przykładem synestezji jest „słyszenie barwne”. Skłonność tę wielu psychologów określa mianem chromostezji. W odniesieniu do muzyki można wyróżnić cztery podstawowe jej typy²⁰. Pierwszy odnosi się do kolorowego słyszenia określonych kompozycji danego twórcy i występuje u wielu ludzi. Synestezję drugiego typu dotyczą barwy muzycznej. Doznają ich zarówno ludzie profesjonalnie zajmujący się muzyką, jak i laicy, i co ważne – występuje tu duża zgodność skojarzeniowa. Trzeci typ synestezji, związany z wysokością dźwięków. Wielu ludzi odnosi niskie dźwięki do kolorów ciemnych, a wyższe – do jaśniejszych. Zasadę tego typu bardzo często stosuje się w muzyce filmowej i telewizyjnej. Barwny odbiór tonacji jest, często występującym u muzyków, czwartym typem synestezji²¹.

Integracja zmysłów, prowadząca do kompleksowych działań pedagogiki muzycznej określana jest terminem *poliestetyka*. W ujęciu W. Roschera, jest ona powiązaniem danych zmysłowych i systemów wartości w czasie teraźniejszym, przeszłym i przyszłym, istotnymi aspektami wychowania poliestetycznego są przestrzeń, czas, społeczeństwo, nauka, sztuka²². Poliestetyk dba o koordynację i scalanie wspólnego postrzegania za pośrednictwem oka i ucha, powonienia i smaku, zmysłu ruchu i dotyku. Wychowanie poliestetyczne jest procesem, który rozpoczyna się z chwilą narodzin dziecka i pierwszych jego kontaktów z najbliższym środowiskiem, obejmuje okres pobytu dziecka w szkole, na studiach i trwa

¹⁸ E. Klimas-Kuchtova, *Synestezja dźwiękowa i jej odbicie w literaturze oraz w sztukach wizualnych*, [w:] *Muzyka w edukacji w wychowaniu*, red. H. Danel-Bohrzyk, Katowice 1999, s. 45.

¹⁹ D. Ackerman, *Historia naturalna zmysłów*, Warszawa 1994, s. 292.

²⁰ K. J. Peacock, *Synesthesia. The Context and Artistic Implication*. In: *Current research in arts and medicine*. Ed. F. J. Bejjani. Chicago 1993, s. 3.

²¹ J. Wierszyłowski, *Psychologia muzyki*, Warszawa 1981, s. 242.

²² J. Uchyla-Zroski, *Promyślne zachowania młodzieży w okresie dorastania i ich uwarunkowania*, ... s. 54.

(z różnym natężeniem) do końca życia. Jest to zamierzone oddziaływanie wielorakich bodźców, które wyzwalają określone zachowania wobec sztuki, muzyki, poezji oraz innych przejawów działalności kulturalnej człowieka, przynoszące względnie trwałe skutki w postaci określonych zachowań, do nawyków włącznie. Najważniejszy etap w realizacji wychowania poliestetycznego przypada na okres pobytu młodego człowieka w szkole. Jest to ważna faza w kształtowaniu odczuć estetycznych, która już na podstawie zgromadzonego potencjału odczuć estetycznych buduje własne sądy, przekonania i wartości²³.

Zintegrowana recepcja sztuki w edukacji artystycznej

Pojawiające się w szkolnictwie ogólnokształcącym programy nauczania coraz częściej i pełniej odwołują się do wychowania estetycznego w formie zintegrowanej. Nakłada to nowe zadania na uczelnie pedagogiczne, które podejmują prace nowelizując swoje profile kształcenia w odniesieniu do przyszłej kadry pedagogicznej. Zamierzeniem głównym staje się przygotowanie takiego pedagoga, który potrafiłby stworzyć dogodne warunki dla wykształcenia u swoich podopiecznych postawy otwartej wobec dziedzictwa kulturowego, a także rozbudził potrzebę włączenia sztuki do życia poprzez uczestnictwo w różnorodnych koncertach, wystawach czy prezentacjach artystycznych. Celem tego typu zabiegów jest rozbudzenie w młodych odbiorcach zainteresowania sztuką, leżącą poza sferą praktycznej przydatności, w celu wzbogacenia ich osobowości oraz wykształcenia specyficznej wrażliwości na piękno i otwartość stale zmieniających się trendów i kierunków charakterystycznych dla rozwoju sztuki. Młody odbiorca sztuki winien orientować się w dorobku nie tylko sztuki polskiej, ale i europejskiej oraz osiąść umiejętność wartościowania wybranych dzieł muzycznych, plastycznych, teatralnych i filmowych w pryzmacie wrażliwości na ich piękno. W procesie poznawania różnorodności postaw twórczych istotnym staje się ukształtowanie postawy tolerancyjnej wobec odmienności, tak widocznych w życiu kulturalnym współczesnego społeczeństwa. Ukazanie artystycznego dorobku sztuki polskiej oraz wybitnych jej twórców określa związki ze sztuką europejską i światową. Orientacja uczniów w wielorakich funkcjach sztuki (muzyki, literatury, plastyki, teatru, tańca), jako źródła przeżyć estetycznych, religijnych i intelektualnych pozwala stworzyć równowagę duchową jednostki oraz integrację grup społecznych.

Jednym ze sposobów przybliżania studentom (przyszłym pedagogom) idei integracji sztuki jest organizowanie - w formie warsztatu - prezentacji słowno-

²³ W. Roscher, Perspektywy zintegrowanej pedagogiki muzycznej w aspekcie teorii kształcenia, „ISME” 1990 nr 3/7, s.

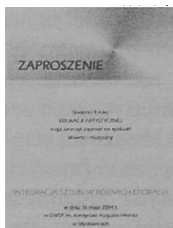
muzyczno-wizualnych. Stanowią one dla studentów możliwość weryfikacji swojej wiedzy z zakresu sztuki. Dają impuls do poszukiwań nowych treści, metod i form upowszechniania w środowisku edukacyjnym. W fazie realizacji pomysłu, praca twórcza dostarcza adeptom kierunku pedagogicznego wielu emocji oraz satysfakcji dobrze wypełnionego zadania i spełnienia się. Konstruując spektakl słowno-muzyczno-wizualny *Sztuka w różnych epokach* uwzględniono kilka płaszczyzn oddziaływań dla uzyskania zamierzonego celu. Został on nakreślony, jako przybliżenie widzom i słuchaczom zmienności a zarazem różnorodności w obszarze twórczości artystycznej człowieka na przestrzeni wieków. W tym celu wykorzystano przeźrocza dokumentujące osiągnięcia mistrzów w dziedzinie malarstwa, rzeźby i architektury, jako przykład sztuk wizualnych. Swoista wielkoformatowa prezentacja dzieł została wsparta muzyką, która w warstwie brzmieniowej aparatu wykonawczego wzmocniła przekaz²⁴. Interesujący efekt uzyskano wykorzystując teatralizację zdarzeń. Słowo, gest, kostium, rekwizyt, scenografia przyczyniły się do ukazania właściwej dramaturgii spektaklu. Lekkość i mistycyzm spotkania dopełnił taniec i ruch sceniczny.

Scenariusz spektaklu słowno-muzyczno-wizualnego *Sztuka w różnych epokach*

„Poznanie rzeczywistości przez pryzmat sztuki – prowadzi człowieka do poszukiwania, dostrzegania i doznawania piękna, a ono nie poucza, lecz raduje i nasycza naszą świadomość, nasze zmysły – podobnie jak woda i chleb sycą nasze ciało”.

Stefan Szuman

Wprowadzenie



- Rola sztuki w edukacji młodego pokolenia.
- Idea scalania różnych treści poznawczych oraz związane z nimi formy przekazu.
- Integracja pojęcia sztuki w kulturze europejskiej.
- Rozpoczęcie spektaklu²⁵.

Rys. 1. Karta zaproszenia na spektakl słowno-muzyczno-wizualny.

²⁴ J. Wuttke, M. Kisiel, Spektakl słowno-muzyczno-wizualny *Sztuka w różnych epokach*, Zakład Wychowania Estetycznego, GWSP im. Kardynała Augusta Hlonda, Mysłowice 2004.

²⁵ W prezentowanym scenariuszu spektaklu *Sztuka w różnych epokach* dokonano dużych skrótów zarówno w zakresie przekazywanych informacji opisujących poszczególne epoki, jak również wykorzystanych zdjęć i reprodukcji. Osobnym problemem jest uwzględnienie w opisie elementów tanecznych, teatralizacji zdarzeń oraz użycia kostiumów, rekwizytów, jak również stworzonej dekoracji.

1. Sztuka starożytna



Rys. 2. Partenon. Ateny 447-432r. p.n.e.

W rękach kapłanów skutecznie na niego wpłynęła. Architektura reprezentuje budownictwo z cegły suszonej, później wypalanej.

W opisach starożytnych muzyka jest pochodzenia boskiego. Pierwszymi formami muzykowania był śpiew, jako jedna z form emocjonalnego porozumiewania się. Pojawiały się instrumenty muzyczne: kołatki, grzechotki, rogi, piszczałki oraz prymitywne instrumenty strunowe. Cechą charakterystyczną muzyki jest jej związek ze słowem i tańcem. Magiczna siła muzyki mogła pobudzić człowieka, uspokoić go lub

W Egipcie powstają monumentalne kamienne wzniesienia i grobowce. Natomiast w Rzymie, przejęte od Etrusków, konstrukcje łuku oraz sklepienia beczkowe. Starożytnie kamienne posągi i płaskorzeźby to poszukiwanie idealnych kształtów. W tym okresie następuje bujny rozkwit malarstwa ściennego oraz malarstwa wazowego. Rozwój sztuki związany był z Grecją, Egiptem, Babilonem i Asyrią.

2. Sztuka średniowieczna



Rys. 3. Giotto, Adoracja króli, fresk 1303-1306.

Muzyka okresu średniowiecza reprezentują chorały gregoriańskie i fragmenty organum, które istniały równolegle z muzyką biesiadną oraz pieśniami pielgrzymów. Architektura tworzy grube mury z surowego kamienia, półkolisty zakończony małe okna biegnące rytmicznie przez całą długość czoła. Półmrok, portale, tympanty, nisze, załomane mury pełne są tajemniczych rzeźbionych w kamieniu postaci i scen z Nowego Testamentu. Poezja musiała być kunsztowna, dobrze skomponowana, rytmiczna, harmonijna i przyjemna dla ucha. Teatr średniowieczny wyrósł z chrześcijańskich obrzędów. Później półmrok romańskich budowl

zmienia się w rozświetlone wnętrza dzięki gotyckim oknom zakończonym u góry ostrym łukiem. W malarstwie w miejsce statycznych postaci na jednolitym tle pojawiają się sceny dramatyczne. W tym okresie następuje zmiana kanonów w malarstwie (wiatło, cienie), pojawiają się elementy pejzażu, budowl

3. Sztuka renesansu



Renesans oznacza powrót do wielu elementów sztuki starożytnej, zwłaszcza architektury i rzeźby. Pojawia się hasło „Nic co ludzkie, nie jest mi obce”.

Muzyka europejska w tym okresie nastawiona jest na wielość form muzyki wokalne. Zaznaczają się różnice w sposobie śpiewu między muzyką kościelną a świecką. Powstają nowe techniki kompozytorskie zwiastujące zbliżającą się tonalność. W architekturze królują przepiękne pałace, wille, ratusze i inne budowle użyteczności publicznej. W rzeźbie artyści tworzą postacie o najdoskonalszych proporcjach i idealnej harmonii. W malarstwie dominuje badawczy stosunek do świata i jego zjawisk, co pozwala artystom ukazać postacie i sceny w przestrzeni (perspektywa linearna, światłocienie).

Rys. 4. Donatello, Dawid, brąz 1450-1460.

4. Sztuka baroku



Rys. 5. Prezentacja sztuki Baroku.

Zasadnicza zmiana w europejskiej muzyce Baroku daje początek rozkwitu muzyki instrumentalnej, wirtuozostwa na instrumentach oraz początek opery. Cechą charakterystyczną epoki jest technika basso continuo, będąca przejawem nowych założeń tonalnych opartych na systemie dur – moll. Późny Barok wpada w wybujały emocjonalizm i subiektywizm wypowiedzi artystycznej. W tym okresie następuje rozwój monumentalnego budownictwa kościelnego i świeckiego. Wnętrza bogato rozczłonkowane, często pokrywane malowidłami iluzjonistycznymi. Budowa miast na planie gwiazdy, rozwój architektury ogrodowej. W rzeźbie widoczne zainteresowanie problemami ruchu, dynamiki oraz grą światła i cieni. W malarstwie światłocień służy do wydobycia ekspresji.

W krajach katolickich dominuje tematyka religijna. W okresie rokoka powstają zdobione małe formy architektoniczne, malarstwo pełne jest „wytwornych zabaw” w eleganckich parkach.

5. Sztuka klasycyzmu

Rozwój małych form muzycznych przeznaczonych na skrzypce, flet, kwartety smyczkowe, orkiestrę z pianistą. Działalność J. Haydna i W.A. Mozarta przyczynia się do ugruntowania „allegro sonatowego” jako istoty formy oraz peł-



Rys. 6. *Michel-Ange Houasse*
Wieczór muzyczny.

W rzeźbie to głównie postać ludzka naga lub w lekkim stroju. Tematyka malarska oparta na analogiach antyku, rozwój portretu. Kompozycje statyczne posiadają czysty kontur, zgaszony koloryt, miękkie światłocienie i gładką fakturę.

6. Sztuka romantyzmu



Rys. 7. *Wieczór u księżnej*
M. Czartoryskiej, rysunek –
C.K. Norwid ok. 1847r.

Wczesny romantyzm oferuje nowy styl muzyczny z harmoniką opartą na chromatyce i enharmonii. Epoka wirtuozów fortepianu i skrzypiec pielęgnujących piękno równowagi treści i formy. W tym czasie zaznacza się postrzeganie muzyki, jako sztuki tożsamej z malarstwem i poezją. Programowość w muzyce odzwierciedla groźbę natury burzę, gwałtowność wichru, powódź, spiekotę, spokój, przestrzeń, równowagę. Powstają szkoły pielęgnujące wartości narodowe (głównie folklor) swoich krajów.

7. Sztuka współczesna

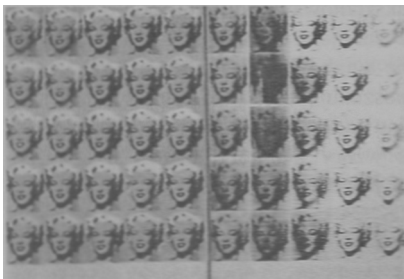
W sztukach plastycznych romantyzm przyjął za główną tendencję patriotyzm, ponadto egzotykę, fantastykę i kult przyrody. Nowe idee realizowano przy użyciu dynamiki i swobody kompozycji, bogactwa koloru i efektów świetlnych, ekspresyjności a niekiedy elementów wizjonersko-mistycznych. Ulubioną tematykę stanowiły sceny batalistyczne i pejzaże.

Muzykę europejską w tym okresie charakteryzuje różnorodność kierunków, stylów i technik kompozytorskich występujących obok siebie, ścierających się ze sobą czy wręcz wykluczających się wzajemnie. Rozwijają się muzyka konkretna i elektroniczna obok jazzu i popularnej muzyki rozrywkowej.

Architekturę cechuje funkcjonalizm jako zgodność kształtu budowli i jej we-

nego ukształtowania systemu dur–moll. L. v. Beethoven i jego samotność, siła, nieugiętość staje się symbolem niezależności. Kompozytorzy poszukując nowych form wyrazu, prze-czuwając nadejście romantyzmu. Architektura czerpie wzory z kultury antycznej (greckiej i rzymskiej). Rozwój budowli cechujących się prostotą, symetrycznością kształtu o skromnej dekoracji z przewagą motywów antycznych.

Rzeźba to głównie postać ludzka naga lub



Rys. 8. Warhol, *Dyptyk Marilyn*,
plótno 1962 r.

kajekolwiek twórczości. Surrealizm dawał możliwość szybkiej odpowiedzi, bez namysłu, na zadane pytanie stanowiąc sposób na stworzenie genialnej pracy.

wewnętrznych podziałów z przeznaczeniem i pełnią funkcją. W sztuce pojawiają się prace łączące przestrzeń, ruch, różnorodność materiałów trwałych, światła i muzyki. Pojawiają się rzeźby z drewna i żelaza.

Ekspresjonizm dawał możliwość pełnego wyrażania odczuć artyście. Stanowił swoiste ujście trapiących go lęków, myślom i problemom otaczającego życia. Prace dadaistów to wyraz buntu artystycznego i bezcelowości ja-

kajekolwiek twórczości. Surrealizm dawał możliwość szybkiej odpowiedzi, bez namysłu, na zadane pytanie stanowiąc sposób na stworzenie genialnej pracy.

Final



Rys. 9. *Zdjęcie grupy wykonawców.*

biegu spotkania. Uzyskanie zamierzonego wrażenia estetycznego u odbiorców. Umiejętność tworzenia dokumentacji oraz gromadzenia materiału faktograficznego.

Prezentacja wykonawców spektaklu, podsumowanie spotkania i pożegnanie widzów²⁶.

Celem warsztatu artystycznego było zgromadzenie materiału (literatury, opisów, reprodukcji, przeźroczy, muzyki) w celu klarownej prezentacji tematu Sztuka w różnych epokach. Doskonalecie umiejętności opracowania scenariusza spektaklu, sposobu organizacji i prze-

Konkluzja:

Sztuka wiąże się z najbardziej podstawowymi potrzebami człowieka, gdyż pozwala na wywołanie przeżyć, doznań i wzruszeń. Stąd też odgrywa niezwykle ważną funkcję edukacyjną w kształtowaniu pełnej osobowości dzieci i młodzieży. O poziomie kultury społeczeństwa decyduje nie tylko twórczość wybitnych artystów, ale także zainteresowanie społeczne ich dziełami i zapotrzebowanie na sztukę. Istotnym składnikiem jest przygotowanie przyszłych animatorów sztuki,

²⁶ Obsada spektaklu *Sztuka w różnych epokach*: T. Bieniek, M. Brzychej, P. Dubiel, K. Fischer, J. Kwieciński, B. Linke, A. Łabuzek, P. Nowakowski, I. Szeliga, A. Terech, K. Toczek – studenci II roku Edukacji Artystycznej GWSP im Kardynała Augusta Hłonda w roku akademickim 2003/2004.

którzy w umiejętny sposób będą chcieli i potrafili przybliżyć swoim wychowankom muzykę, poezję, plastykę, taniec, słowo w pryzmacie idei integracji.

Bibliografia:

1. Gloton R., Clero C., Twórcza aktywność dziecka, WSiP, Warszawa 1976.
2. Hollingsworth M., Sztuka w dziejach człowieka, Wyd. GIUNTI, OSSOLINEUM, Wrocław 1992.
3. Przeremska V., Sztuka we współczesnej edukacji humanistycznej, [w:] Problemy współczesnej edukacji muzycznej, red. V. Przeremska, Wyd. UŁ, Łódź 2002.
4. Przychodzińska M., Trojanowska A., Integracja zajęć muzycznych z plastycznymi w procesie kształtowania kultury estetycznej, „Studia Pedagogiczne” 1975, t. XXXIV.
5. Przychodzińska M., Wychowanie muzyczne – idee, treści i kierunki rozwoju, WSiP, Warszawa 1989.
6. Souriau E., Sztuka i sztuki, [w:] Antologia współczesnej sztuki francuskiej, tłum. I. Wojnar, Warszawa 1980.
7. Szuman S., O sztuce i wychowaniu estetycznym, WSiP, Warszawa 1990.
8. Śledzikowska A i in. (red.), Encyklopedia sztuki polskiej, Wyd. Kulczyński, Kraków 2001.
9. Tatarkiewicz W. O integracji sztuk, „Studia Pedagogiczne” 1975, t. XXXIV.
10. Tatarkiewicz W., Dzieje sześciu pojęć, PWN, Warszawa 1975.
11. Wallis M., Zacieranie się granic między poszczególnymi sztukami i rodzajami artystycznymi i łączenie się z sobą środków różnych sztuk, [w:] Przemiany w sztuce i przemiany w estetyce, „Studia Filozoficzne” 1972, nr 10.
12. Wojnar I., Teoria wychowania estetycznego – zarys problematyki, Warszawa 1976.

Summary:

The article is a synthesis of thought relating to integration of art in artistic education. The article's part is divided into the following sections: music and the idea of integration of art, problem of integration in different cognitive contents, The practical part describes activities that must be prepared and carried out in such integration and which include music, fine arts and dance.